

เรื่องเล่า ทศนคติสีตอกเลา จะแบ่งบานที่ย่านชื่อ

ความคิด ความเชื่อที่ลงตัว พร้อมจะพัฒนา ไม่มีวันเหี่ยวเฉา แต่จะแบ่งบานจากรุ่นสู่รุ่นตลอดไป

สิรดา สุวรรณธาดา

กลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช

เมื่อ 2 ปีที่แล้ว ณ รพ.สต.บ้านย่านชื่อ มีผู้สูงวัย กลุ่มโรคเรื้อรัง ได้มารับการตรวจโรคเพื่อรับยาไปทานกันอย่างล้นหลาม ขณะที่เราเดินผ่านไปนั่งรอตรวจฟันให้ผู้ป่วยกลุ่มนั้น เราได้ยินผู้ชายหญิงชาย ที่มีผมสีตอกเลาที่คล้ายคลึงกัน พูดคุยกันอย่างสนิทสนมว่า “เฮ้อ! ไม่รู้เมื่อไหร่จะหายเสียที เป็นทั้งเบาหวาน ทั้งความดัน ฉานอยากกินขนมหวาน พวกลอดช่องน้ำกะทิก็กินไม่ได้” แล้วอีกเสียงก็เสริมขึ้นมาว่า “ใช่ๆ ฉานก็หมอบห้ามกินของหวานๆ ของมันๆ เหมือนกัน” เราก็เลยแอบคิดว่า ถ้าผู้ชายเหล่านี้เชื่อฟังเราในการดูแลทันตสุขภาพ และปฏิบัติตามคำแนะนำของทันตภิบาลอย่างเราบ้าง ก็คงจะดีไม่น้อย

หลังจากผู้ป่วยได้ทยอยตรวจโรคเสร็จ ก่อนจะรับยา เจ้าหน้าที่รพ.สต.ได้ประกาศว่า “ขอให้คนไข้ที่ตรวจโรคเสร็จแล้ว ทยอยไปตรวจฟันกันด้วย” ผลปรากฏว่า นั่งกันนั่งเงียบไม่ขยับเขยื้อน สักพักได้ยินเสียงเปรยมาว่า “อย่าตรวจเลย! แก่แล้ว อีกไม่นานก็ตายแล้ว” และได้ยินอีกเสียงเสริมมาว่า “ฟันคนเรา ใช้งานไปนานๆ มันก็ต้องผุพังเป็นเรื่องธรรมดา มันไม่เจ็บอะไรไม่รู้จะตรวจไปทำไม” เราได้ยินก็รู้สึกท้อใจที่ได้รับรู้ว่า ผู้ป่วยโดยเฉพาะผู้ชราเหล่านั้น มีทัศนคติต่อทันต-สุขภาพเช่นนี้ มองเห็นการมีฟันผุเป็นเรื่องธรรมดาว่าจะต้องผุพังไปตามวัย ในนาที่นั้นถึงแม้จะท้อใจ แต่เราไม่ควรจะท้อถอย เราตัดสินใจว่าจะต้องคุยกับผู้ป่วยเหล่านั้นให้เข้าใจ แต่เราจะคุยอย่างไร? เพื่อให้ผู้ป่วยฟังเรา

เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ทำให้เรารู้ว่าการจะเข้าไปให้ทันตสุขภาพ แก่ผู้สูงวัยเป็นสิ่งที่ยากมาก เพราะผู้สูงวัยเหล่านี้ 1 – 2 เดือน จะได้ออกจากบ้านมาเจอกันที่ รพ.สต. ได้มานั่งคุยหยอก ล้อกันพอได้คลายเหงา จนไม่ได้ยินเสียงเรียกชื่อตนเองให้ไปรับบริการตรวจเสียด้วยซ้ำ ซึ่งถ้าหากเราเข้าไปสอนทันตสุขภาพตามทฤษฎีที่ได้ร่ำเรียนมา เราเชื่อว่าในสถานการณ์เช่นนั้น เราไม่สามารถใช้วิธีการสอนเหมือนที่เราสอนนักเรียนประถมศึกษาได้ ส่วนเรื่องการตรวจฟันก็เช่นกัน หากเราจะบังคับว่าทุกคนต้องตรวจ ถ้าไม่ตรวจจะไม่ได้รับยา รีบๆ ตรวจให้ได้จำนวนคนไข้เยอะๆ แล้วจดบันทึกว่าคนไข้มีฟันทั้งหมดกี่ซี่ มีฟันผุกี่ซี่ มีคู่สบกี่คู่ ก้มหน้าก้มตาตรวจแข่งกับเวลา เพื่อให้ได้ยอดคนไข้มากมาย โดยไม่ได้พูดคุยสร้างสัมพันธ์กับคนไข้เลย การได้ยอดคนไข้ที่มารับบริการตรวจฟันมากมาย เรามีความภาคภูมิใจหรือ กกับการเอาข้อมูลไปศิโยลโปรแกรมเพื่อให้ผ่านตัวชี้วัด แต่ผลลัพธ์กับประชาชนที่เป็นผู้ป่วยเหล่านั้นจะเป็นเช่นไรกับการตรวจฟันผ่านไปคนแล้วคนเล่า และทันทีที่คล้อยหลังไปจากเรา ผู้ป่วยสามารถดูแลทันตสุขภาพของตัวเองได้หรือไม่ เราภูมิใจหรือกับการศิโยลข้อมูลผ่านตัวชี้วัดการให้บริการทันตกรรมอย่างมีคุณภาพ 200 คน ต่อ 1,000 ประชากร มันมีคุณภาพจริงหรือหากพวกเขาไม่สามารถดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองให้ไม่มีปัญหาได้เราจะภูมิใจได้อย่างไร หากไม่สามารถเปลี่ยนทัศนคติ

เดิมๆของประชาชนในชุมชนชนบทเหล่านั้น ให้หันมาใส่ใจสุขภาพช่องปากของตนเองและบุตรหลานได้อย่างแท้จริง

ดังนั้น เราจึงเริ่มสร้างสัมพันธ์ไมตรี ด้วยการพูดคุยกับผู้ป่วยโดยถามว่า วันนี้มาตรวจรักษาโรคอะไรกันบ้าง คุณตาคนนึง ทราบชื่อในภายหลัง ชื่อคุณตาจรรยาบอกว่า ตนเองเป็นทั้งเบาหวาน ความดัน และโรคหัวใจครบครันเลย เราจึงถามว่า เปื่อใหม่ ที่ต้องกินยามากมายขนาดนี้ ผู้ชราตอบว่า “เปื่อก็ทำยังไงได้ละลูกหมอ มันเป็นแล้วมันก็หายยาก ต้องกินยาอย่างเดียวแหละ ถ้าไม่กินยาอาการก็กำเริบขึ้นมาอีก” เราจึงถามว่า แล้วทราบไหมว่าโรคเรื้อรังเหล่านี้ที่ทุกคนเป็น จะมีอาการรุนแรงขึ้นหากเรามีฟันผุเป็นหนองที่ปลายรากฟัน หรือเป็นโรครำมะนาดที่มีฟันโยกอยู่ในช่องปาก คราวนี้ทุกคนต่างส่ายหน้า เราหันไปมองทุกคนที่ต่างก็หันมาตั้งใจฟัง เราถามว่าใครเคยปวดฟันบ้าง คุณตาจรรยาตอบว่า “ตาเคยปวดตอนที่ยังมีฟันอยู่ ไม่ได้หลับได้นอนเลย แต่ตอนนี้ไม่มีฟันเหลือแล้ว” เราจึงบอกว่า การปวดฟันนั้นแหละทำให้เกิดความเครียด เมื่อเครียดมาก ความดันก็ขึ้น เมื่อความดันสูงมาก อาจเกิดเส้นเลือดในสมองแตกเป็นอันตรายได้ คราวนี้ทุกคนต่างเจิบเสียง และหันมาฟังอย่างสนใจ เราจึงอธิบายต่อว่า คนที่เป็นโรคเบาหวาน หากไม่ดูแลสุขภาพฟันและเหงือกให้ดีขึ้นเกิดเป็นโรครำมะนาด จะทำให้เหงือกบวมอักเสบรุนแรง แผลหายยากมาก คุณป้าคนหนึ่งจึงถามว่า แล้วจะทำอย่างไรไม่ให้เป็นโรครำมะนาด คราวนี้เราจึงได้โอกาสอธิบายถึงสาเหตุของการเกิดโรครำมะนาด โรคฟันผุ เหงือกอักเสบ การป้องกันและการรักษา รวมถึงผลเสียของการเกิดโรคในช่องปาก การไม่มีฟันบดเคี้ยวอาหารที่เป็นต้นเหตุทำให้ร่างกายไม่สามารถดูดซึมสารอาหารไปเลี้ยงอวัยวะ

ส่วนต่างๆของร่างกาย ทำให้ร่างกายไม่แข็งแรง เกิดโรคแทรกซ้อนได้ง่าย และมีผลกระทบไปถึงระบบต่างๆในร่างกายอีกด้วย เช่น การไม่มีฟันเคี้ยวข้าวทำให้กระเพาะอาหารทำงานหนัก ท้องผูกถ่ายไม่ออกร่วมด้วย คราวนี้ทุกคนส่งเสียงเห็นด้วย โดยบอกว่า “ใช่ ท้องผูกมาก ถ่ายไม่ออก ต้องพึ่งยาถ่ายทุกวัน” เราจึงบอกถึงผลเสียของการกินยาถ่ายทุกวัน ทำให้ลำไส้ไม่มีแรงบีบตัวในการขับถ่าย ต้องพึ่งยาตลอดไป ซึ่งการกินยามากเกินไปก็ไม่ดี เพราะฉะนั้นเราต้องรักษาฟันที่เหลืออยู่เอาไว้เคี้ยวอาหารให้ละเอียดดีกว่า ส่วนคนที่ไม่มีฟันเหลือแล้ว ก็ควรไปใส่ฟันเทียม คุณป้าคนหนึ่งจึงถามว่า ฟันมันผุไปแล้วจะทำยังไงได้บ้าง เราจึงบอกว่า จั๊นมาตรวจดูก่อน ถ้าอุดได้ก็จะนัดมาอุด ถ้าอุดไม่ได้ก็ต้องถอนแล้วไปใส่ฟันเทียม ส่วนคนที่มีหินปูนก็จะนัดมาขูดหินปูน เพื่อป้องกันไม่ให้เหงือกอักเสบ ลูกถามจนกลายเป็นปริทัศน์อีกเสบ หรือโรครำมะนาด คราวนี้ผู้ป่วยทุกคน ต่างก็ลุกขึ้นมารับบริการตรวจฟันทันทีด้วยความเต็มใจ คราวนี้...เราคงได้ยอดผู้ป่วยเพื่อไปตอบโจทย์ตัวชีวิต การให้บริการทันตกรรมที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ 6 กลุ่มเป้าหมาย 14 กิจกรรม อย่างน้อย 200 คนต่อ 1,000 ประชากร แล้วอย่างแน่นอน เมื่อเราตรวจมาจนถึงคิวสุดท้าย คือคุณตาจรรยา เราพบว่าคุณตาไม่มีฟันบดเคี้ยวอาหาร เราจึงแจ้งคุณตาให้ไปใส่ฟันเทียมที่โรงพยาบาล คุณตาบอกว่า “ตาเองก็อยากใส่ฟันเทียม จะได้กินอะไรอร่อยๆกับเขาบ้าง แล้วก็ไม่ต้องให้ท้องผูกมันไม่สบายตัวแต่ตาเดินไม่ค่อยไหวแล้ว” เราจึงถามว่า วันนี้ตามากับใคร แกจึงชี้ไปที่ชายหนุ่มคนหนึ่ง พลาบบอกว่า “โน้นไง...ตามากับหลานชาย ตาเป็นตาของเขา แต่เขาไม่ว่างไปส่งตาที่โรงพยาบาลหรอก” เราหันไปดูจึงเห็นชายหนุ่มคนหนึ่ง ยืนคอยอยู่ใต้ต้นไม้หน้า

รพ.สต. เรายิ่งเดินไปหา แล้วบอกว่า คุณตาต้องได้รับการใส่ฟันเทียมที่โรงพยาบาล แต่เขากลับบอกว่า “ผมไม่ว่างพาไปหรอก ฟรังก์นี้ผมต้องทำงาน วันนี้ก็กลางมาแล้ว” เราจึงต้องร่ายยาวอีกครั้งกับการให้ความรู้ชายหนุ่มคนนี้ให้ทราบถึงผลเสียของการไม่มีฟันบดเคี้ยวอาหาร และผลเสียของการกินยาถ่ายทุกวัน พร้อมกับถามเขาว่า “รู้อย่างนี้แล้วสงสารตาหรือไม่” คราวนี้เราได้เห็นแววตาที่สลดลงวูบหนึ่ง ในดวงตาของเขา แล้วเขาก็พยักหน้า บอกเราว่า “ครับ แล้วผมจะพาไป” เราหันไปมองคุณตาจรวย แก่อิมให้พร้อมกับยกมือไหว้ และพูดว่า “ขอบใจมากนะลูกหม่อ” (ชาวบ้านที่นั่นจะเรียกทันตภิบาล หรือแม่กระทั่งคนงานที่รพ.สต. ว่าหม่อทุกคน) เรายีบยกมือไหว้ตอบ และทันได้เห็นแววตาที่มีความหวัง ของผู้ชราที่มีผมสีดอกเลาผู้นั้น ก่อนที่แกจะหันหลังขึ้นรถมอเตอร์ไซค์ของหลานชายกลับไป

ผู้ป่วยต่างทยอยแยกย้ายกันกลับบ้าน อีกสักประเดี๋ยวก็คงเหลือเพียงรพ.สต.ที่เงียบเหงา เรามองตามหลังผู้สูงวัยเหล่านั้นไป ด้วยหัวใจที่แอบคาดหวังเอาไว้ ด้วยความมั่นใจว่า ความรู้ และคำแนะนำที่เราได้ถ่ายทอดไปสู่ผู้สูงวัยที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรังเหล่านั้น จะสามารถลบล้างความเชื่อเดิมๆ ของผู้ชราที่ผ่านวัน ผ่านคืน ผ่านร้อน ผ่านหนาว มาอย่างยาวนานให้มีการเปลี่ยนแปลงความคิด เปลี่ยนทัศนคติหันมาดูแลรักษาฟันของ

ตนเอง และนำความรู้ไปแนะนำลูกหลาน ให้ใส่ใจรักษาสุขภาพช่องปาก เพื่อให้ฟันดี ไม่มีผุ อย่างยั่งยืนต่อไป

วันนี้ เดือนมีนาคม 2561 ผู้สูงอายุโรคเรื้อรังได้กลับมาหาเราที่รพ.สต.บ้านย่านช่ออีกครั้ง พร้อมลูกหลานอีกหลายคน หลังจากที่เรายินเสียงเคาะประตูห้อง ทันทีที่เราเปิดประตูออกไป เราเห็นผู้สูงวัยและเด็กๆอีกหลายคนยืนรอ พร้อมถือแฟ้มประวัติผู้ป่วยเพื่อทำฟัน เมื่อเราถามว่ามาทำอะไรกัน คุณยายคุณป้าจึงยิ้มมองเห็นฟันแดงๆ ตาๆ ที่กินหมากอยู่เมื่อวันวาน ต่างก็ตอบว่า “ที่ลูกหม่อตรวจฟันให้เมื่อวันก่อน แล้วบอกให้มาซูดหินปูน ตอนนี้นำปากเล็กกินหมากแล้ว วันนี้จึงมาขอซูดหินปูนและพาหลานๆ มาให้หม่อตรวจฟันด้วย ช่วยดูให้หน่อยว่าต้องรักษาอย่างไรบ้าง”

เรา...รู้สึกดีใจมาก ไม่เคยวิตกกังวลกับการที่มีคนใช้ทันตกรรมมารับบริการมากมาย เพราะเรามีความรู้รู้สึกว่า ความคาดหวังของเราเริ่มเป็นรูปธรรมขึ้นมาแล้ว กับความพยายามครั้งแล้วครั้งเล่า ปีแล้วปีเล่า ในที่สุด เราก็สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้สูงวัยเหล่านี้ ให้หันมาดูแลใส่ใจสุขภาพช่องปากของตนเอง ได้นำพาลูกหลานให้หันมาดูแลรักษาฟัน และนำความรู้ไปแนะนำลูกหลานต่อ จากรุ่นสู่รุ่นให้แบ่งบานอยู่ในชุมชนแห่งนี้แล้ว ตลอดไป...